

НТУ «ХПІ» – засновник харківської архітектурно-будівельної школи

[Галина Павлова, завідувач відділу науково-технічної бібліотеки НТУ «ХПІ»]

#15 от 30.10.2021

1885 року відкритий Харківський практичний технологічний інститут – Alma Mater перших інженерів Харкова (сьогодні НТУ «ХПІ»). Перший технічний заклад вищої освіти на території України складався з механічного та хімічного відділень. Ймовірно, саме тому існує думка, що фахівці будівельної галузі ніяк не пов'язані з історією ХТІ. Однак у параграфі 14 «Положення про Харківський практичний технологічний інститут» було зазначено: «Удостоєні звання інженера-технолога або технолога мають право зводити фабричні і заводські будівлі з їх приладдям, і житлові приміщення, що в безпосередньому зв'язку з ними знаходяться, а також виконувати будівельні роботи...». І це відкривало великі можливості для інституту в підготовці фахівців з архітектури та будівництва.

45 років, з 1885 по 1930 рік, Харківський технологічний готував інженерів, які вміли «під ключ» побудувати будь-які об'єкти цивільного, промислового і комунального значення. Деякі випускники дореволюційного ХТІ залишили нащадкам прекрасні споруди. Це харківські архітектори Лев Корнільєвич Тервен і Олександр Маркович Гінзбург; київські архітектори Йосип Абрамович Зекцер та Ісай Львович Іссерліс; кишинівський архітектор Михайло Костянтинович Чекуруль-Куш; архітектор Харківської губернської земської управи Дмитро Григорович Запорожцев; міський інженер П'ятигорська Борис Іванович Вагшуль; перший завідувач Полтавського міського водогону Броніслав Францевич Рафальський; автор проектів різних споруд у м. Олександрівськ (сьогодні Запоріжжя) Люціан Владиславович Вінарський; завідувач Катеринославського міського водогону Борис Васильович Дєєв; директор Словацького інституту залізничних конструкцій Олександр Костянтинович Георгієвський; фахівець з мостобудування і гідротехнічних споруд у США Олександр Володимирович Карпов; директор муніципальних систем водопостачання та каналізації м. Бидгоще (Польща) Едуард Владиславович Тубілевич і багато інших. Високі професійні досягнення випускників ХТІ – педагогічний унікум першого директора

інституту Віктора Львовича Кирпичова і його соратників, які вибрали стратегією розвитку ХТІ підготовку і випуск фахівців широкого профілю. Вміло підібрані професійні викладацькі кадри, раціональна організація роботи інституту, продумані навчальні програми дозволили випускникам механічного та хімічного відділень розширити коло можливого працевлаштування. Інженер-технолог, використовуючи отримані в інституті знання, міг організувати і очолити роботу машинобудівного або хімічного заводу. А, за необхідності, спроектувати житлові та фабрично-заводські будівлі, звести мости, розмітити дороги і влаштувати гре

блі, розрахувати системи водогону та опалення...

У цьому плані ХТІ пощастило з керівництвом: 30 років керманичами були фахівці з прикладної механіки, які гармонійно поєднували теоретичні знання і практичний досвід. Це Віктор Львович Кирпичов, Харлампій Сергійович Головін, Дмитро Степанович Зернов, Петро Матвійович Мухачов.

Висловлювання В.Л. Кирпичова, що «Русійною силою вищого навчального закладу служать таланти і знання професорів його» пройшло перевірку часом на «відмінно».

До викладання залучалися фахівці з обов'язковим практичним досвідом. Такі предмети, як будівельна механіка, графічна статика, опір матеріалів, викладали В.Л. Кирпичов, Х.С. Головін, Д.С. Зернов, П.М. Мухачов, а також Михайло Авксентійович Воскресенський, Олексій Іванович Предтеченський, Володимир Матвійович Серебровський і Яків Васильович Столяров. Геодезію, важливий предмет для майбутніх будівельників, читали Олександр Васильович Гуров, Григорій Львович Тираспольський, Іларіон Зиновійович Дахов, професори Харківського університету Микола Миколайович Євдокимов і Григорій Васильович Левицький. Практичними знаннями з власного досвіду щодо будівництва промислових об'єктів ділилися зі студентами Аполлон Федорович Мевіус, Михайло Дмитрович Зуєв та інші. Лекції з гідротехнічних споруд читали Василь Іванович Альбицький, Георгій Федорович Проскура, з опалення та вентиляції – Григорій Федотович Бураков. Студенти мали за честь слухати лекції з цивільної архітектури відомих харківських зодчих: Олексія Миколайовича Бекетова, Михайла Івановича Ловцова, Володимира Христіановича

Немкіна, Юлія Семеновича Цауне, Володимира Васильовича Хрустальова. Практичні заняття з архітектурного креслення і проектування проводили Маріан-Йосиф-Здислав Юліанович Харманський, Євген Наумович Сердюк. Тут слід зазначити, що в ХТІ деякі архітектори не тільки займалися викладацькою діяльністю, а й обіймали штатну посаду «архітектор ХТІ», проектуючи і керуючи будівництвом нових споруд інституту. Це О.М. Бекетов, М.І. Ловцов, Ю.С. Цауне. З ХТІ також пов'язане ім'я відомого харківського архітектора Віктора Валеріановича Величка, який деякий час служив архітектором інституту. Малювання викладали художники: Михайло Родіонович Пестриков, Микола Митрофанович Уваров, Валентин Августович Фельдман.

У 1920 році в ХТІ був відкритий інженерно-будівельний факультет з трьома відділеннями. А до 1930 року факультет вже налічував 5 відділень: інженерно-будівельне, інженерно-архітектурне, дорожньо-мостове, фабрично-заводське і санітарно-технічне. У цей же період відбулося злиття ХТІ з Жіночим політехнічним інститутом та Політехнікумом Г.Г. Скворцова, які також навчали фахівців будівельної галузі. Трохи пізніше був приєднаний Харківський будівельний технікум.

Професорсько-викладацький склад інституту поповнився новими іменами: Олександр Георгійович Молокін, Федір Андрійович Черноморченко, Богдан Граціанович Перетяткович, Володимир Миколайович Покровський (архітектура); Іван Іванович Малоземов, Михайло Францевич Покірний, Петро Костянтинович Чернишов (архітектурне проектування); Микола Матвійович Абрамов, Федір Олексійович Беляков, Самуїл Юхимович Фрайфельд, Олександр Семенович Іловайський, Костянтин Іванович Владикін (будівельна механіка); Яків Іванович Ніколін, Микола Георгійович Малишевський, Данило Самойлович Черкес, Михайло Григорович Папін (санітарно-технічне обладнання); Дмитро Іванович Герценвіц, Євген Іванович Милославський (дорожньо-мостова спеціальність); Олександр Тимофійович Беділо, Проспер Генріхович Тарнавський (будівельне креслення); Костянтин Петрович Пинєєв, Микола Григорович Бурачек (малювання); Юрій Валентинович Ланге, Василь Емільєвич Спроге (гідротехнічні споруди) і інші.

Це був колектив одностайних, видатних людей, які зробили величезний внесок у розвиток НТУ «ХПІ», Харкова і Вітчизни, які створили наукові школи й залишили учнів та послідовників.

Випускниками ХТІ післяреволюційного періоду були: Авраам Олександрович Бромберг, головний конструктор Всесоюзного об'єднання підйомно-транспортних споруд «Союзтранстехпром»; Андрій Степанович Ваценко, директор Українського науково-дослідного інституту споруд; Емануель Львович Гамзе, архітектор харківського «Діпромисто», Олександр Миколайович Душкін, член-кореспондент Академії архітектури СРСР; Петро Миколайович Каменєв, почесний доктор Будапештського технічного університету; Яків Григорович Ліхтенберг, лауреат Сталінської премії; Іван Степанович Лиско, головний інженер тресту «Укрбудмісцпром»; Веніамін Михайлович Майзель, член-кореспондент АН УРСР; Ананій Данилович Матвієнко, член-кореспондент Академії будівництва і архітектури УРСР; Федір Федорович Олійник, головний архітектор з відновлення Великого Павловського Палацу (1944–1954); Микола Дмитрович Плехов, член-кореспондент Академії будівництва і

архітектури УРСР; Микола Малахаєвич Резніков, архітектор комплексу спортивних споруд Центрального стадіону ім. В.І. Леніна в Москві; Володимир Костянтинівич Рейхельт, завідувач проектного бюро відділу капітального будівництва ХЕТЗ; Борис Григорович Скрамтаєв, дійсний член Академії будівництва і архітектури СРСР; Павло Петрович Таранов, начальник капітального будівництва заводу № 242 і харківського аеропорту; Михайло Ілліч Фейгельман, керуючий Харківською конторою Українського тресту «Фарфор-Фаянс-Скло»; Василь Григорович Цупко, директор Харківського інституту міського господарства; Микола Федорович Черноморченко, архітектор будівель в Харкові, Москві, Києві, Ташкенті; Микола Флорович Чечель, голова будівельної секції Держплану ВРНГ УРСР, Григорій Корнійович Шейко, головний інженер Державного інституту проектування міст України «Діпромісто»; Микола Максимович Чупіс, директор Харківського автомобільно-дорожнього інституту та багато інших.

У 1930 році ХТІ пережив реорганізацію, і на його основі в Харкові заснували шість нових галузевих технічних інститутів. Серед них і Харківський інженерно-будівельний інститут, до складу якого увійшли інженерно-будівельний факультет ХТІ та архітектурний факультет Харківського художнього інституту.

Підготовка фахівців у галузі будівництва та архітектури набула масштабного характеру, були створені нові можливості для наукових відкриттів і досягнень.

Більше інформації про викладачів і випускників ХТІ знайдете на сайті бібліотеки.